

Lahtised Lehed

„Olioni“ hinnata kaasanne

Nr. 12

Detsember

1930

Vähekeese Võru linna ja Võru mehi

Kreuzwaldi maja (Kreuzwaldi-aegne pilt)

K. Ehrmann

Kreuzwaldi maja enne ja nüüd

Aeg on oma hinnangute ja uurimustega viimasel ajal palju Friedrich Reinhold Kreuzwaldi kirjanduslikust pärandusest vähetähtsaks tunnistanud. Järjest selgub, et see ja see teos pole lauluisa vaimuteos, vaid kellegi teise oma. Seegi, mis täna veel Kreuzwaldi algupärase toodangu väärtusliku kuulub, võib homme juba teise ja õige autori omaks osutuda. Mis jääb siis niiviisi veel Kreuzwaldist? Kirjanikuna — peaaegu midagi, rahvustegelasena — tsipa enam, mõtlejana, arstina ja kauaaegse Võru kodanikuna aga siiski rohkem.

44 aastat omast elust, tööst ja mõtlemisest ühele linnale pühendada — see tähendab küllaltki palju. Ja väikesel Võrul on õnn olla selleks linnaks, kus möödunud 44 pikka ja vaikset aastat Kreuzwaldi elust, tööst ja mõttest, kes meile siiski jääb, kõigile uurimuste tulemustele vaatamata, heaks, targaks ja lugupeetud eestlaseks-inimeseks.

Varsti möödub 50 aastat Kreuzwaldi surmast, Võru võib siis küllaltki uhkelt seda tähtpäeva mälestada, sest Kreuzwaldi mälestuse jäädvustamiseks on Võru linn

jõudumööda kõik teinud — on püstitatud mälestussammas, on kogutud Kreuzwaldi esemeid, et neid hiljem koondada Kreuzwaldi muuseumi, mis leiaks aset majas, kus Kreuzwald pani kirja *Kalevipoja* ning veetis suurema osa omast Võru ajajärgust.

Kui nüüd allpool kõnelda sellest majast, siis peab küll esiteks märkima kurba asjaolu, millest paljud niikuinii teadlikud. Nimelt kuulub Kreuzwaldi maja Võru Eesti Käsitöölise Avitamise Seltsile, kes peab ka alkoholiga einelauda. Viimaselt maja omandamine kultuuriliseks otstarbeks on raskem ja kulukam kui paljude teiste kultuuriliste ja ajalooliste hoonete omandamine meil üldse. Käsitöölise Selts on küll nõus hoonet müüma, ent ostjal, Fr. R. Kreuzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Seltsil, pole säärast suurt summat, mida nõutakse. See pärast peab praegu elama vaid lootustele, et vahest kunagi siiski suudetakse kavatsused teostada ja teha lõpp igaõhtustele joomingutele majas, mis tihedalt seotud meie rahva hea käekäigu, kultuuri ja karskusega.

Kuigi Kreuzwaldi Võrust lahkumisest poolesaja

aasta ümber juba möödas, elavad tast mõnedki elavad mälestised veel tänapäeval. Ma ei mõtle siin ta üksikuid kaasaegseid, kes nüüd, hõbepäiste raukadena, oma eluõhtu videvikutundidel sageli kõnelevad mitte ainult uudishimulisele kirjamehele, vaid ka igale teisele ühest vaiksest inimesest ja ilutsevast hingest, vaid sellest majast, kus Kreutzwald elas. See maja pole mitte üksi Võrule, vaid kogu kodumaa rahvale üks armsaim ja mälestusrikkaim maja, ent tast teatakse vähe.

Nimetame allpool seda maja lihtsalt Kreutzwaldi majaks, nagu ta tarvitusel ka igapäevases kõnes.

Kreutzwaldi maja pole viiekümne aasta jooksul palju muutunud, ei seest ega ka väljast. Kuid teadmata on tänapäevalgi, millal ja kelle poolt see hoone ehitatud, mis nüüd kultuuriline mälestusmärk ja isegi püha. Igatahes Võru linna arhiivis puuduvad igasugused andmed Kreutzwaldi maja ehitamise kohta. On öeldud vaid niipalju, et a. 1879 ostnud hoone Rogosi mõisavalitseja Peeter Minka 4500 hõberubla eest, kuid kellelt, ei tea. P. Minka käes püsis hoone õige kaua — 18. apr. 1907. a., mil ostsid maja Peeter ja Daaniel Wigel'id juba 8300 rubla eest. 1910. a. 2. okt. läks hoone 10.000 rubla eest praegusele omanikule — Võru Eesti Käsitöölise Avitamise Seltsi kätte, kelle omandus ta ka on.

Kreutzwaldi ajal oli tänava nimetuseks, kus maja asub, Vee uulits, hiljem ristiti ta Riia uulitsaks, ning eesti ajast peale kannab ta Kreutzwaldi tänava nimetust.

Nagu juba algusel tähendatud, pole Kreutzwaldi maja väliselt palju just muutunud. Endise, Kreutzwaldi aegse telliskivi katuse asemele pandi plekk-katus

mõne aasta eest põhjusel, et hoone oma vanaduse tõttu vaevalt kivikatust oleks suutnud kanda. See on ka suurem välise ilme muutus üldse. Varem maja ees kõnniteel kasvanud puud on ka hävitatud — maha saetud, mis omakorda on mõjunud kaasa endise ilme kaotamisele.

Tänavapoolsest küljest teisele korrale viiv trepp, kus taga asus Kreutzwaldi tuba ja kus ta ka *Kalevipoja* kirja pani, on pooleldi säilinud endisel kujul. Nagu juuresolevast pildist näha, on alumised astmed kulumata ja uued, ülemised aga kulunud ja Kreutzwaldi aegsed.

Kreutzwaldi tuba teisel korral on praegu elutoana tarvitada K. S. einelauapidajal. Tuba on täpsalt samasugune, nagu Kreutzwaldi ajal, välja arvatud muidugi remont.

Maja alumisel korral asuv seltsi saal on samuti alal hoidnud oma vana ilme. Suur nurgaahi muustrilistest kividest on kulunud ja Kreutzwaldi aegne. Eeskoja uksest sisse minnes ja vastu olev sein on aga maha lõhitud ja kõrvaltoast, mis oli omal ajal Kreutzwaldi söögituba, on tehtud näitelava. Saali keskel on teine ja kolmas aken kõrvuti ja vaheta. Selle on lasknud Kreutzwald niiviisi teha, sest tal asunud akende ees hulk lilli, mis vajanud päikest ja valgust. Saali põrand on endine, kulunud ja suurepealiste naeltega alumiste talade külge kinnitatud.

Õuepoolsed toad, kus oli Kreutzwaldil arstituba, magamistoad ja veel üks väikene vahetuba, on oma kuju õige palju muutnud. Nimelt on aegade jooksul vaheseinad maha lõhitud, mitmest toast on tehtud kaks keskmise suurusega tuba, milledest ühes asub praegu eine-

Kreutzwaldi maja õuepoolselt küljest praegusel ajal

laua puhvetiruum ja kus ka napsutamine igapäevane asi. Eriti valusana tundub viimane sellepärast, et alkohooliga kaetud lett asub just kohal, kus oli Kreutzwaldi arstikabinett ja kus ta küll vist paljudki manitses korralikule eluviisile ja karskusele. Samas toas olev kahvelkividest ahi oma sinise ja lillalise mustriga on Kreutzwaldi aegne, samuti vana ja viimastele tundidele lähenev nagu saali ahigi.

Õuepoolse trepi juures on huvitav vaadelda köögi ust pisikese aknaga rinna kõrgusel. See uks on meie kirjandusloo kaudu vist paljudele tuntud ja teada. On ju nimelt proua Kreutzwald selle kaudu vastu võtnud patsiente, kes eeskojas vastuvõttu ei leidnud.

Nagu mõned praegused võrulased tõendada teavad, olla isegi klaasid sellel ukse aknal Kreutzwaldi aegsed. See näib aga siiski väheusutav olevat.

Õuel on õige mitu kõrvalhoonet ja ka üks suurem kahekordne elumaja, nimelt krundi õhtupoolses otsas. Viimast Kreutzwaldi ajal polnud. Selle kohal oli aga küll üks väiksem ühekordne maja, kus elanud ka üks Kreutzwaldi teenijaist, kellega Kreutzwald õige intiimses vahekorras olnud ja mis Kreutzwaldi naisele küllaltki südamevalu sünnitanud. Räägitakse isegi õige kodustest ja intiimsetest asjaoludest selle teenija ja Kreutzwaldi vahel, kuid need on veel vaevalt kontrollitavad ja tõestatavad, sest kõnealune teenija suri paari-kolme aasta eest Tartu linna hoolealusena.

Kreutzwaldi maja õuel on aga siiski üks õige räpane ja näotu hoone, millel oma ajalooline tähtsus ei puudu. See on krundi hommikupoolses otsas ja praegu elanikel sealauda ja kuurina tarvitusel. Ka Kreutzwaldi ajal polnud sellel just parem ülesanne, kuigi samas asus peale laudaruumi ka midagi vannitoa ja sauna taolist. Viimane oli uksest sisse minna vasakul pool. Kuid paremal pool — mis oli seal? Ei mitte nagu praegu — sealaut, vaid kohakene, pime ja röske, kus möödusid Kreutzwaldi ema elu viimsed tunnid. Ja seal ta ka suri! — Nüüd on selles Kreutzwaldi ema surmapaigas sealaut! — Valus, kahju ja kurb...

Mida rääkida veel Kreutzwaldi majast? Kas ka sellest suurest aiast, kus kasvamas veel tänapäevalgi mõned Kreutzwaldi aegsed puud, ka rikkalikult vilja kande suur pirnipuu, või muust? Ei, sellest mitte, sõnad ei suuda ju ikkagi edasi anda täpsalt kõike, et tutvuda olnuga, peab ise oma silmaga vaatlema. Parem siirdume Kreutzwaldi maja rõdule, mis on maja hommikupoolses otsas. Sellel rõdul on Kreutzwald sageli istunud ja mõtisklenud — nagu mäletavad seda ta kaas-aegsed võrulased. Samal rõdul võttis Kreutzwald Võrust lahkumise eel vastu ka oma viimse patsiendi — veel praegu elava Anna Erlemanni, sündinud Rõuges Petersonina, Kasaritsa Puiga talu perenaine. Anna Erlemann (sünd. 1861. a.) mäletab veel väga selgelt toda päeva — ta tulnud kaheksa-aastase tütarlapsena koos oma isaga Kreutzwaldi juurde abi otsima mingisuguse kurguhaiguse vastu. Kreutzwald pakkinud parajasti rõ-

Trepp, mis viib eeskojast Kreutzwaldi tuppa, kus ta kirjutas „Kalevipoja“. Trepi ülemised astmed Kreutzwaldi aegsed, alumised uuendatud

dul omi raamatuid kastidesse ja võtnud patsiendi väga lahkelt vastu, annud rohtu, mis ka väga hästi mõjunud.

Üldse olgu tähendatud, et Anna Erlemann on üks huvitav ja haruldane taluperenaine, kelle huvid ulatuvad palju kaugemale üle halli maa-igapäeva. Ta loeb tänapäeva kirjandust, tunneb mitutki meie silmapaistvat kirjandust isiklikult. On ju tema ilusas talus mitmed meie kirjamehed ja kunstnikud oma suvepuhkust veetnud.

Peale selle üldsõnalise ülevaate andmist Kreutzwaldi majast ei saa üht siiski ütlemata jätta: Kreutzwaldi maja on meile kultuurmonument ja sellest peab kiires korras kõrts kõrvaldama. Kreutzwaldi mälestuse jäädvustamise seltsile peavad appi tulema maja omandamiseks ka teised. Siis säiliks see maja aupaistes tulevaste põlvetele ja ununeks ka ta praegune paha nimi — „loomaaed“. Nimelt kutsutakse Kreutzwaldi maja loomaaiks sellepärast, et seal istub sageli kõrtsipublik, kelle ülalpidamine mõnelgi puhul on rohkem loomalik kui inimlik.

JOHAN SIRK

Töomes, et pake alt. Sealjuures suur nokitseja, piasiasjadesse uppuja — tõhe armunu. Teeb elu enesele raskeks, teeb lihtsagi asja keeruliseks — tööarmastusest. Oskab kõik tööd ja teeb kõik parandused. Õpetab lapsi mitmes koolis, — et raskem oleks. Et veel raskem oleks, on kohtudele eksperdik, et ikkagi raskem oleks, on Võru linna malevkonna päalik. Aga raskused ei olegi talle rasked. Ainult kergus- tega on hädas, kuni need on muutunud raskusteks. Ei oska elust võtta soovitatavat, aga välja pigistab soovitava siiski.

DR. RUD. PIHO

Algupärand. Ruttav, väle, kärsitu. Kõige paremad õpetused annab

joostes, kõige arstivamad arstimid kirjutab marssides. Kõige paremini parandab oma veenva hüüdega: „Olõ-õi hätä midägi!“

Mõni vihkkab elu. Ta armastab elu, noort, rõkkavat, muretut elu. Aga et elu oskab anda hirmus vähe noort ja rõõmsat elu, ta sünnitab siis ise seda muretut elu: kogub kokku noormehed, teeb neile ühe hea olemise, hõiskab nendega koos, teeb nendega ka mõne üleannetuse koos. Sest tuimust ta ei salli. Rõõm, hõisked, laul peab siin ilmas valitsema... Muide, laulab ise vähikuliselt kui oina sarvest. Linna-arst.

JOOSEP SULTSON

Koolinõunik. Temas on tubli portsjon vaimukat huumorit ja varuks hulk kibedat eneseirooniati. Kõike siin maailmas tahab saavutada õigusega, nõudmistega. Ilmub Peetrusegi ette kord ühes kaenlas pundar *Riigi Teatajaid*, teises *Methodik des gesamten Volksschulunterrichts* ning nõuab kähku sisse- laskmist. Peetrus pole harjunud sellise häbematusesega ja vihastub. Sultson otsib *Riigi Teatajast* paraja paragraafi või pajatab naljaka loo Rāpinast, ja veel vene keeles — ning Peetrus ongi võidetud.

Rahvuslane, kuid nime pole veel eestistanud, nagu teisedki eesti rahvuslased, järelilikult selleski suhtes tõsine rahvuslane.

FRITS SUIT

Omaavalitsuslike, riiklike, administratiiv-, maa-, mere-, õhu-... ük- tapuha milliste seaduste juriidiline käsiraamat.

Igas seltsis esimees. Abiesimees vähemalt. Mitte vähem laekurist. Alla kirjatõimetajat igatahes mitte. Kindlasti mõni ametimees. Igas ametis kõva kõnemees, igas töös kange kirjamees. Kõige selle juures veel Võru linnapea. Poliitilised ja ametlikud sõidud sõidab Tallinna, pühad ja puhkeajad veedab Riias. Tahab olla demokraat üdini, rahva- mees rakkudeni.

KARL PÜTSEP

Muusikamees ja majandusmees. Loob viise ja ostab maju. Mahe ja sulav, kuid kui taktikepp peos — kuri ja nõudlik. Ise ei laula, aga laseb teistel ilusasti laulda.

KOLONEL KRUUS

Sõidab üle sõjamehelikult kõigest ja kõigest.

Sõitis oma polguga ka landeswehrist üle kolinal ja jõudis Riia väravate ette mürinal, kui liitlased suskasid väravatele ette pulga.

„No tohoo kurat säh!“ röögatas ja hakkas väravate üle ronima. Ent Pöder ütles: „Jaan, kuram, tule tagasi: liitlased ei luba!“

„No tohoo kurat säh!“

„Poisid ei tohi lasta ka Riiga!“

„Tohoo kurat säh!“ Ning jäi kaksiratsi väravatele vahtima ja mittedägema, kui poisid salamahti kadusid Riiga.

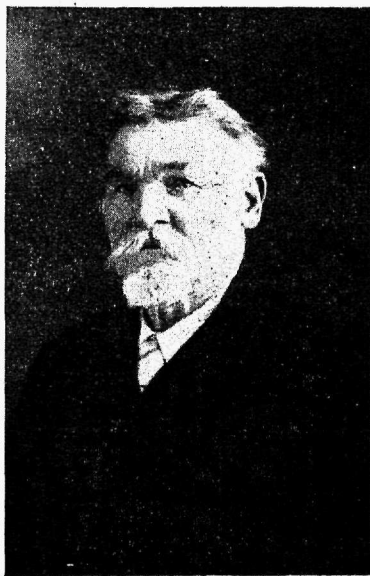
Pöder telefonib: „Kuule, Kruus, kas su mehed ei mõnutse Riias?“

„Minu teada vahime Riia väravaid.“

„Kas sa isegi ei asu Riias?“

„Minu teada asun Riia väravate ees.“

Tal on raske loobuda omast. Kange ja paendumatu, ent vastutulelik ja seltsimehelik. Pikk ja sirge kui piiskopi kepp, otsaga natuke ettepoole kaares. Rahvuslikult uhke, isiklikult lahke, sõjamehelikult julge ja kange.

ADAM TIGANIK

„Haanja miis läts Tiganiku poodi oma kolme kopkaga“. Nii laulab kogu Eesti. Tiganiku poodi tunneb kogu Eesti, Tiganikku ennast aga vähesed, kuigi pole enam ammu toda tuntud Tiganiku poodi, küll aga tundmatu Tiganik ise. Ka Haanja mees ei mõtlegi enam silgupead sooltee sisse tsorgata. Ainult Tiganik püsib veel Kubija järve kaldal. Kirsiõilmeline valge pea kuk-

las, jääme nüi peos, endisaja poolkasukas seljas, ta väntab vahel Võru ja Kubija vahet, mingisugune isemeelne naeruvine näol ja kurblik-trotslik helginatuke silmis. Et olgu pealegi: ei ole enam Tiganiku poodi, ei ole ka Tiganiku pank, aga, näe, Tiganik ise on alles! Et olgu, et oma majad müüs ära mõne tuhande kerenski eest, et madala Tiganiku panga asemele on kasvanud Võru pilvelõhkuja — Ühispank — Tiganik on ikkagi terve ja alles.

KARL SOLON

Mitte too Solon Ateenast, vaid Solon Luunjast, asukohaga Võrus. Suure L.-Eesti majandusühisuse Põl-lumehe suurvürst. Väegade lahke ja naerulik. Ülistab ühistegevust ja aitab erakaubandusel hindu kõrgel hoida. Sipleb ja vaevleb raha sees.

Kolmeaastane siga

Pajud ja paplid istusid vaiksena tee ääres kui küürus vanamehed ja suikusid. Taevas nende kohal oli umbne ja uinuv. Niisama igavalt ja väsinult nõrises kataliikides vesi läbi tammide.

Oli jõulueelne aeg, ent lund ei olnud veel sadanud. Teed tuhmusid porikülmetuses ja mägised nurmed alevi ümber pruunistusid oma liivase pinna tõttu.

Majandusülem Kaevas oli pühkinud peoga akna- klaasi higgsisse sõõriku avause, mille kaudu uuris ilma ja mõtiskles endamisi. Proua lamas sängis haigena, selg vastu kõrget peaalust, ja vaatles mehe rahutut kõikumist ühelt jalalt teisele.

Korruga vaatas Kaevas tema poole ja ütles:

— Täna tuleb lund!

Naine ei vastanud.

— Täna tuleks õige siga maha võtta. Pühad on varsti käes, kuus päeva on kõigest aega. Kuidas on su tervisega lugu? Kas sa saad üles tulla ja meid aidata, juhataada?

— Ah soo, sedaviisi! — vastas proua etteheitvalt, ennast istuli ajades. — Nüüd on sulle mind tarvis! Aga kui sa alevi peale lähed, kui sa tüdrukuid taga otsid, siis sa ei küsi sugugi minu nõu...

— Mis sa seepärast hakkad —! Tulevad jõulud, tahame kõik süüa. Sina oled haige, kes siis muu pere eest hoolitseb kui mitte mina, sinu mees ja teiste pere- isa?!

— Muidugi, muidugi — seda sa teed! Kes on rohkem näljane kui sina? Sa ihud hammast selle sea peale juba ta ostmisest saadik. Sa oleksid pannud ta elusana nahka, kui oleks ta korruga kõrist alla mahtunud.

Proua vesised ja hallid hambad välkusid suus, kui ta kõneles, kuna alumine huul tungis pealmisest kaugele ette.

Proua oli niisama vana kui mees, kuid ta nägi välja kõhnana ja inetuna. Paljud haigused ja mured olid võtnud tema tervise ja ilu. Kaevas oli aga priske, paks ja hea tervisega, kuid porilaisk. Ta oskas ikka muretseda enesele ameteid, kus töö ei teinud kondile liiga.

Ta seisis nüüd kui viinavaat akna all ja vastas naise haugutamistele pahaselt:

— Sinuga ei saagi ilusasti kõnelda.

— Pühadeni on ju veel aega, kannata ometi!

— Soolikad tulevad puhastada, vorste vaja teha, liha sisse soolata, sinki suitsetada — kõik see tarvitab aega. Kolmeaastane siga — haruldane loom, selle tapmine ja lihastamine nõuab tükk tööd.

— Sul on hirm, et siga jääb viimsepäevani elama. Kannata ometi, sõge, kui ma natuke paranen! Sa ei oska ju looma tappa. Kana paned põlvede vahele ja lõikad pea maha, aga seast ei saa niiviisi jagu.

— Ma kutsun mehed appi, kes kinni hoiavad.

— Hea küll, kutsud mehed, kuid sina torkad neli- viis korda ja ikka ei saa hinge välja. Viskad kiviga ja materdad kepiga, piinad looma nagu naistki, aga korruga ära tappa ei oska.

— Küll saan hakkama. Tule aga üles ja vaata pealt!

— Mina ei liiguta oma jalga ega kätt! Las mäda- neb liha tünnis, las söövad ussid ja sinu armukesed. Tah- han näha, kas sa saad ilma minuta midagi ära teha!

— Kõik teen ja hästi teen!

Kaevas väljus, proua jäi lamama, tütar magas veel, tüdruk talitas köögis. Taevas tõmbus rohkem pilve; tuba püsis kestvalt hämarana.

Haige mõtles käsi ristamisi rinnale seades:

— Pime aeg praegu, las lähuvad ilmad selgemaks, tapku siis! Ega minagi tahan seda nuumikut enam edasi pidada. Olen haige, sea söötjat ei saa temast ega tüd- rukust, siga võib sedaviisi nälga surra. Ilma minuta jääb kõik lohakili!

Tal ei olnud aimugi, kui kiirelt ja hoolikalt asus Kaevas seatapmisele, tahtes näidata kõigile, kui suure- päraselt ta sellega hakkama saab. Tuttava mehe, oma parima joogisõbra, kutsus torkajaks, neli kooliteenijat käsutas siga kinni hoidma, ja oma teenijatüdruk pidi vereanumat hoidma.

— Kaks ämbrit too! — käratas tüdrukule. Kuid meeste- le tähendas naeratades:

— Haruldane siga, sellel on haruldane veri!

— Kaks pange vereanumaks? — hüüdis proua imes- tades. — Neist ei saa midagi, viige päris toober. — Kas siis sinagi, tohman, ei tea, et nuumsiga annab vähem verd kui harilikult? Vanamehele endale tõugake puss kurku ja pange toober vereanumaks alla! — Keda ta abiliseks kutsus?

— Viis meest kutsus.

— Issand halasta, kas siis kõik on hulluks läinud? Viis võõrast abilist, teie Aadamiga peale selle! Seits- mekesi siga tapma! Teie ei pääse ju korruga kõik juu- regi, te kägistate sea enne tapmist ära!

— Härra arvas, et vähemaga ei tule välja.

— Kaks hoiavad sabast ja kaks kõrvadest, kuna Jaan, see viimane jätis, otsib pool päeva kohta, kust on parem pista. Vana Kaevas käib ümber sea ja kaman- dab: Tublimini, mehed, käänake sõrgu!

Kui tüdruk vereämbritega lauda juure jõudis, kisku- sid mehed sulust siga, kes kisas ja rõhkis vanaku häälele. Õues oli hakanud sadama lund, valget ja pehmet kui puuvilla.

— Kas süüdata latern? — küsiti laudas. Vastati:

— Muidugi, muidugi.

— Siga õuele viia!

Ja terve meestekari vajuks õue, kaheteistkümnepuu- dalist siga kiskudes, pigistades ja tõugates. Siga rabe- les kogu ihujõuga, ent väsis pea ja hakkas lõõtsutama.

— Nüüd pihta! — hüüdis Kaevas.

— Las puhkab — vastas üks meestest, ent teised kuulsid härra käsku ja asusid uue hooga sea kallale. Ning uue ja innuka hooga langes lund. Maapind muu- tus valgeks, ilm helenes.

Vana nuumik polnudki nii kange vastu panema, nagu arvati. Enese lihavus tegi ta jõuetuks. Ta kisas küll vihaseks, kuid madalalt. Surmahirm ja meeleheide panid tema kõrvad värisema, keha tuiklema ning jalgadesse löi krambi.

Veri purskas esimese hooga punase joana üle ämbri ääre, kuid jäi siis nirisema ja vähehaaval tilkuma kui kask mahla. Lund langes kui valgeid linikuid, mattes ikka enam ja enam jälgi, verd enese alla. Torgatu ihuliikmed lõdvenesid üksteise järele, kukkudes siis jõuetuina ripakili.

Mehed seisatusid tummadena ja tõsistena, kuna puss püsis otsapidi ikka tapetu kõris. Selle rinnaalune ja esimesed jalad olid verest punased, kuna ämbris oli verd ainult põhjakese peal.

Samasse päika toodi õlgi, puistati siga õlgedega üle ja pisteti põlema. Teine ja kolmas kord sündis niisamuti. Vahepeal paar meest puhastasid nahka tuhasta ja kõntsast, kuna teised mehed Kaevas oli saatnud minema.

Kui kolm kihti õlgi sea turjal ära põletatud, võttis Kaevas ise ühe õletuusti, pistis selle otsa põlema ja põletas seda kui tõrvikut vastu sea selga, ise seletades meestele:

— Niiviisi tehke! Niisuguses pruunistuses põletatud nahk on kõige parem sinkide tegemiseks.

Siga lamas kõhuli kui hiiglasuur elevant, jalad pooleldi väljas, pooleldi kõhu all. Ta kükitas nii, nagu oleks tahtnud tervet meestekarja kukile võtta. Suu oli jäänud lahti, kaks suurt tugevat kihva välkusid viha pärast. Aga ometi oli ta oimetu ja jõuetu kui tall, keda tapale viiakse. Tulise tõrvikuga kõrvetati ta pihta, nugadega kaabiti nahka, ent ta lamas rahulikult nagu oleks värske lume ja leegitseva tule paistel hea olla.

Siis toodi kustki saan, mille peale punniti siga, ja lihakoorem-veeres elamu poole.

Kaevas astus rahulolevana proua juure ja ütles:

— Nüüd olen mina oma töö lõpetanud. Siga on kõõgis, mine võta ja alga oma kohustusi! Näita meestele, mis katki raiuda ja sisse soolata!

— Mina ei pane näppugi külge!

Kaevas kutsus teisigi inimesi vaatama, olles ise väga rahul nii seaga kui enese tööga. Hiiglasuur siga lamas kokkupandud laudadel kui laevakere, kõht lõhki lõigatud ja tühjendatud soolikatest, siin-seal tardunud vere jälgi.

Proua oli olnud hirmul kogu aeg seatapmise pärast, nüüd tahtis temagi näha, kas on see tööpoolest õnnestunud. Ta riietus ja astus kööki, mis asus üle vööruse. Ent kohe hakkas ta sõimlema:

— Kes sedaviisi tapab siga. Siga on mustaks kõrbenud kui kurat! Pole enam nahka ega kesta, mis rasva kinni peaks. Vere jätsite seale sisse! Nüüd pidagu Kaevas libudega pulmi, veri joogu viinaks, pekki hammustagu peale sakuskaks!

Kaevas ei kuulanud tema juttu, mis oli alati sarnane. Vöörad liigutasid iseäralikult päid. Korraga küsis Kaevas:

— Kuidas siga üles riputada, tagumisi või esimesi jalgu pidi?

Ta oli tagumistest jalgadest juba ühe ära lõiganud, kuna teise näsimine oli parajasti pooleli,

Keegi ei saanud veel vastata, kui vihane proua sähvas:

— Kaevas ronigu ise räästa veere alla ja hoidku seakintsust niikaua kinni, kui sissejätud veri välja nõrgub.

— Vaata, Kaevas, kus on karistus: hoiatage kümnepuudalist lõugade vahel!

— See oleks väike asi, kui ta oleks kõigest kümnepuudaline, aga vaata: ta kaalub ära oma neli-viisteist. See on haruldane elukas, seesugust pole nähtud ümbruskonnas, — vastas Kaevas. — Ei oska keegi niiviisi siga kasvatada, nagu minu vanamoor. Kolm aastat söötis seda kui oma rinnalast. Kes oskab niiviisi, venelane või poolakas? Ei, seda kunsti tunneb ainult eesti vanamoor.

Kaevas tahtis naisega rahu jalale seada: et loobuks see sõimlemisest ja hakkaks kopsusid-maksasid keetma. Kaevasel jooksis suu juba vett, kuna ka tapjad tahtsid midagi saada.

— Viis meest, kontvöörad peale selle, mingi kõik põrgu! Mina ei jõua suurele mehekarjale midagi teha. Milleks sa neid niipalju kutsusid? Kas oli hirm, et lihast kuidagi lahti ei saa? Lõiganud meeste sealsamas lauda juures tükk toorest pekki kätte ja saatnud minema.

Suure vaevaga saadi siga tagumisi jalgu pidi üles katuse alla tõmmata, kuna Kaevas jäi sinna juure vahti pidama koorte eemalepeletamiseks. Naine hakkas tuld tegema ja keetma, kuna vahetevahel vahtis läbi akna Kaevast, kes istus räästa all, rippuva sea lähedal, kõht üle püksivärvli punnil kui Napoleonil, käed hargis sõrmi põlvedel.

— Kuidas sügelevad mehikesel hambad! Ei raatsi kümnet sammu eemale astuda — armukesedki on ära unustanud. Istub kui näljane peni ja ootab lihatükki lõugade vahele! Oot, ma viskan talle siit ühe pooltoore maksa — nosigu seda ajaviiteks.

Ja selsamal viivul kerkib ta silmade ette pilt, kus Aadam kahe käega liha suhu topib, kuna suu matsud kaugale kuulduvad, ning näpud ja lõug hiilgavad rasvast.

Prouale alles tulid murepäevad.

Üks külaline tuli, teine läks — nagu see ümbruskonnas oli kombeks. Ja Kaevas ise sõi viis korda päevas liha. Näpud ja lõug hiilgasid vahetpidamata rasvast. Leiba tarvitas harva lihakorvalisena.

— Roosi, Roosi, pane liha tulele! — hüüdis ta aegajalt ja sokutas sisse uue vööra.

Naisel oli tõsine häda, häbi peale selle. Vööra kuules ei tihanud ka keelduda.

— Söö, söö! — sundis Kaevas vööra, endal hea meel, et võib suure rõugu liha teise ette lauale tõsta. — Meil on liha küllalt, kaheteistkümnepuudaline siga sai maha võetud, ja leivast pole ka puudus! Kas olete nii haruldast looma näinud?

Vöörad polnud säärast elukat tööpoolest näinud, nad kiitsid Kaevase sõnadele järele ja posisid liha suure hoolega, mida näis olevat rohkem kui ühe korraga kõhtu ära mahub.

Vööra lahkudes pääses lahti aga selline sõimuvulin, et mees puristas nagu vee all ja põgenes toast. Ta ei öelnud nüüd naisele palju halbu sõnu, sest see keetis hästi maitsvat liha, kuigi sealjuures sõimas palju. Kui kõht täis, meeldisid ka vanad alevitüdrukud paremini, ja nende juurde võis ikka alati põgeneda.

Ilumata kogust Varga vari.

KILDE „VÖHRUPESA“ AUTORIST

Sois, kas neis valmivad viljade voosid, noorelt ju närtisivad põskede roosid, roostetab tegude haljas teras.

G. Suits. „Tuulemaa“.

Meie nooremas kirjanikkude peres leidub vaevalt kedagi teist sellist kui Arthur Roose, kelle varane noorus, loomistöö esimesed aastad ja kirjanikuks kuppemine on teostunud alahses ja rangas võitluses majanduslike raskustega, alahses ja kõrgepingelises sisehietuses enesega, kus on teda sageli purenud loovale vaimule kahjulikud kahtlused oma võimete suhtes, kartus kaasnoorte kadedusest jne. Kuid koigile arenguteel imnenud takistustele vaatamata on Arthur Roose jäänud murdmatult kindlaks oma tähistele: saada täuslikumaks kirjanikuks ja inimeseks.

Arthur Roose sündis 15. augustis 1903. aastal oma vanemate, töölis-abielpaari Roose'de esimese lapsena. Vanemad elasid tol ajal Tartu kolmandas linnaosas Peetri tänaval väikeses toakeses. Siit aguli tänavailt ja väikestest tubadest omandas Arthur esimesed välisilma muljed. Ta oli vaikne, tosin laps. Armastas vähe teiste omaealiste seltsi ja mängis meelsamini üksi.

Mõne aasta pärast kolisid vanemad Raadi mõisa, kus isa oli leidnud omale uue teenistuse. Siin sai Arthur ka esimese õpetuse tähtede tundmises emalt ja pandi 9-aastaselt Aruküla kooli. Juba esimesel kooliaastal näitas ta häid vaimuandeid. Ükski ülesanne ei teinud temale raskusi. Paari aasta pärast saadeti Arthur linna algkooli, kuid siin ei saanud ta kauemat õppida, sest ilmasoja teisel aastal siirdusid vanemad Tallinna, kus leidsid tööd tol ajal korraidatud ranna kindlustuste ehitamisel. Siin Arthur õppetood ei jatkanud, vaid oli isa-ema seltsis kindluse tool ning vabal ajal „kaupmeneks“, muutades töölisbarakis, kus isegi elas, pisiasjakesi, nagu paberosse, suhkrut jne.

1916. aasta sügisel tuli ema ühes lastega, Tartu tagasi, kuna tema jaoks Tallinnas enam tööd ei leidunud. Siin hakkas Arthur oma katkenud koolitegevust jätkama. Ühe aasta õppis ta Riia tänaval kõrgemas rahvakoolis, lühikest aega kaubanduskoolis ja siirdus siis Hugo Treffneri gümnaasiumi, kus õppis mõne aasta ja lõpetas tolle-aegse IV. kl. kursuse. Ta kavatses suve vaheajal V. kl. kursuse läbi töötada ning sügisel eksamiga asuda klassi, kuid kavatsus jäi pooleli. Osalt mõjusid selleks kaasa majanduslikud olud, osalt noore hinge-tulvas eneseavaldustung kirjanuslikus loomingu. Siit peale hakkab Arthur Roose oma kirjanuslikku närvi hoogsalt arendama, tehes alul mitmesugust kaastööd ajalehtedele.

Arthur Roose esimesed trükitud read ilmusid üsna varakult, nimelt tema 13. eluaastal, mil ta elas Tallinnas. Need ilmusid kellegi Gustav Allu poolt toimetatud „Kristliku perekonnalehe“ kaasandes „Kristlik laste sõber“. Kuna Roosede perekonnas oli tugev religioosne ilmavaade, siis on ka noore autori esimesed tööd läbi ja läbi religioossed. Esimeste töökestena on ilmunud „Kristlikus laste sõbras“ väikesed mõnerealised luuletised, nähtavasti on need palad meeldinud toimetajale, sest esimestele järgneb peagi rohkesti teisi luuletisi ja ka väikesi vaimuliku sisuga jutukesi. Need töökesed kui esimesed suleharjutused ja lapse vaimusünnitised on enesestmõistetavalt omapäralagedad ja konarised.

Tartu tagasi tulnud, avaldab Arthur Roose mõningaid kirjanuslikke katsetusi õpilasajakirjus ja „Lastelehes“. 1921. aastal, mil ta koolist loobub, algab hoogus suletöö. Ta kirjutab sõnumeid, jutukesi ja kirjanuslikke märkmeid „Postimehes“, „Tallinna Teatajas“, „Päevalehes“, „Kajas“, „Vaba Maas“ ja „Põhja Kodus“. Pisut hiljemini ilmub tal esimene pikem arvustuslik töö „Loomingus“ Ed. Bornhöhe üle, viimase surma puhul.

Siit peale hakkab noores kunstijungriis suhul ootustelootuste ja siseheitluste järk. Tema ligi 1000 leheküljeline päevik jutustab sellest huvitavaid ja meeldestööbu-

Arthur Roose

vaid lugusid, kuid siin kohal on võimatu neil lähemalt peatuda.

Arthur Roose kirjanusliku tegevuse esimene periood liigub arvustamise tähe all. Ta võtab sõna üksikute teoste puhul, avaldab „Eesti Kirjanduses“ pikema biograafilis-kriitilise essee Ed. Wilde üle, viimase 60. a. sünnipäeva puhul. Oma kirjanusliku tegevuse kõrval ei unusta ta ka oma haridust jätkamast. Ta asub hoogsale soome ja vene keele iseõppimisele, et nende keelte kaudu jõuda teiste rahvaste kirjanuslike toodete tundmisele ja pääseda maailmakirjanduse suurskriitikute varajaks, sest kaugema perspektiivina vilgub Arthur Roose silmade ees balti kriitiku tiitel, mida ta tahab kord näha ühenduses enese nimega. Samast enese kirjanuslikust täiendamishoost juhitudana elab ta kaks korda pikemat aega Poolas, et omandada poola keelt ja pääseda nõnda poola kirjanduse juurde. Esimene reis teostub 1924. a. juulist kuni järgmise aasta aprillini. Kirjanik elab Zyrovice alevikus oma tädi juures, kes abiellunud poola riigiametnikuga. Juba mõne kuuga omandab Arthur Roose poola keelt sedavõrt, et asub tõlkima V. Raymond'i „Õiglust“, millise tõlke ta hiljem Tartus lõpule viib. Tõlge ilmus 1926. a. sügisel „Postimehes“ ja hiljemini eriraamatuna. Esimesest Poola reisist on pärit ka paar esseed poola kirjanduse üle.

Poolas viibides valmib Roosel kavatsus romaani kirjutamisele asuda. Mõne kuu pärast teostubki kavatsus, kuigi mitte esialgsel kujul, milles oli ette nähtud romaan eesti naise elust Poolas.

Kirjanik oli kirjutanud väikese humoristliku novellikese, milles käsitati inhet vanapoissi, ja viinud selle tolle-aegsele „Sädemete“ toimetajale Georg Naclaapeale läbivaatamiseks, sooviga, kui toimetaja leiab olevat sobiva, avaldagu „Sädemeis“. Viimane andnud autorile tungivat nõu novelli romaaniks arendada, kuna tegelaste kujud ja ainestik pakkusid selleks tänuuliku võimalust. Nii sai alguse Roose esik- ja ainus romaan „Võhrupesa“. Esimeste peatükkide valmides hakkasid need „Sädemeis“ ilmuma.

Toimetaja poolt romaani ilmuma hakkamisel avaldatud soojad soovituskirjad „Postimehes“ panevad noore autori südame ärevalt tuksuma.

„Võhrupesa“ ilmub „Sädemeis“ kuni järgmise aasta juuni kuuni, mil toimetust ta avaldamise lõpetab, kuna ro-

maan on veninud liig pikale.¹⁾ See tuleb aga autorile üsna ootamata ja ta valab oma meeletuska päevikusse märkides:

„Võhrupesaga“ on asjad nüüd niiviisi, et selle ilmumine on lõpetatud „Sädemeis“ — ootamatult nii mulle, kui lugejale. Härra Naelapea käis mulle varemalt peale kui luupainaja: Lõpetage, lõpetage! Kogu toimetuse olla tüütunud sellest pikast ilmumisest. Kuuldes, et ma ei või seda nii pea lõpetada, siis tahtis lähemale peatükile alla kirjutada: Järg tuleb raamatuna sügisel „Noor-Eesti“ kirjastusel. Ma vihastasin ja laususin: Kirjutage siis juba: Lõpp! Niikuinii jääb see nüüd pooleli. Pean hakkama sissetulekut otsima muude kirjutistega. Ma palusin, et ta ilmutaks veel ühe päätüki, ta lubas „jarele vaadata“, lootsin ta häatahtlikkusele, kuid asjaltult. Rutem, kui mõtlesin, oli „Sädemeis“ lõpp. Kuidas ma olin eile ja üleile Naelapea peale pahane! Ma oleksin teda tublisti söimanud, kui oleksin kohe kohanud. Ent täna luhal selitades arvasin teisiti..“

„Pea on täis mõtlust, meeled vallatud rahutusest: Palju põnevust on mulle toonud tänane päev. Mu „Võhrupesa“ kohta on avaldanud „Postimees“ sarnast reklaami, mis kõiki kirjandusharrastajaid valdab põnevusega... Naelapea on tänase päeva jooksul juba kõikisugu asju kuulnud minu kohta. Kirjanikud on kohe põnevuses: kas see asi siis tõepoolest seda väärt on. Kivikas ütelnud, et ta mind tunneb isiklikult küll, Jaik tahtnud hakata pajatama midagi halba, ent Naelapea on ära keelanud — ärge rääkige! Need on ainult killud — keegi vist ei ütle midagi hääd. Naelapea tähendas: Vanemais näib enam pooldamist olevat, kui noortes. Noored on kadedad. Vaat' kus tuli hall mees — võhr — välja, kellele hakatakse reklaami tegema. Ja sedaviisi ta lööb läbi. Meie vaevleme aastaid, näed, ei saa... Mis teha, kui teil pole õnne! „Nii on lood, härra Roose“ — nagu ütles mulle Naelapea. Kuldne süda sel härra Naelapeal, ta teeb kõik, mis võimalik, minu läbilöömiseks. Aga kas ta ise peaks ka kadedust tundma, kui mul hästi läheb?“

„Varemalt juhtisid Eedi (Eduard Männik. A. R.) ja Sirge minu tähelepanu asjaolule, et vast on Naelapea

1) Romaani katkestamine sündis „Sädemete“ väljaandja nõudel. Samuti peaks ära langema ka igasugune kahtlustus kadeduses. G. N.

minu hää edu tõttu minu päale kade. Nüüd arvan, et „Võhrupesa“ lõpetamine „Sädemeis“ oligi sest tingitud. Kõik ta kõnelused toimetusliigete päalekäimisest naivad olevat ainult legendid. Korra küsisin: Kes on kõige valjem päalekäija? (Tahtsin minna selle jutule). Kuid vastuse sain väga ebamäärase, pomises midagi shefist ja ärijuhust... Ta pidas end minu metseeniks, tegi reklaami, rääkis heatahtlikult — miks? Sirge arvab, et ta ei näinud ette ära, et mina temast üle kasvan. Ta tahtis olla mulle õpetajaks ja meistriks, mina oleksin olnud tema kõrval roheline algaja. Kuid nüüd on saanud minu „Võhrupesa“ paremaks tööks kui tema „Bertil Holmquist“ või „Uulu“, rääkimata hilisemaist.“

Kogu 1927. a. suve teise poole ja sügise töötav Roose „Võhrupesa“ kallal. Nüüd arenevad ainekulised perspektiivid niivõrt laialdaseks, et autor kavatses tööd kahes köites avaldada. Ta on kogu hingega töösse kiindunud, mõtleb valmivast romaanist nii päeval kui ööl. Selle kaasas närvivad hinge kahtlused teose väärtusest, kuid vahel vilksatab südame salajasas sopis lootus: sest saab eesti esitaja ilukirjanduses. See iseloomustab niisama Eestit, nagu Don Quijote Hispaaniat või Robinson Inglismaad.

Romaani honorar võimaldab Roosel teostada uue reisi Poolasse, kus ta peatub Budgoszcz'i linnas, kuhu sugulased vahetel kolinud. Siin jätkab ta poola keele õppimist ning valmistub ette Raymond'i hiigelromaaniga „Talupoegade“ tõlkimisele, ühtlasi on tal sealses poola seltskonnas mõningaid elamusi, mis avaldavad sügavat mõju ta hinge. Seekord ei peatu kirjanik Poolas kaua, umbes neli kuud. 1928. a. kevadel Tartu tagasi pöördunud, asub ta mõnede poola kirjandustoodete tõlkimisele ja viimistleb oma novellikogu „Varga vari“.

1929. aasta märtsi alul haigestub Roose raskekujulise grippi, milline tõbi ravitsejate mõnede arusaamatuste tõttu sai noorele elule saatuslikuks. 19. märtsil ei olnud Arthur Rooset enam elavate hulgas. Üks töötav and oli varisenud, ja pooleli jäänud nii palju alatud tööd.

Puudub võimalus anda siinkohal lähemat ülevaadet Roose loomingust, milles on üsna tublisti omapärasest käsitlusviisi ja ellusuhtumist. „Olionis“ ilmuv novell „Kolmeaastane siga“ on kirjutatud poola ainetel. Kuid ta on iseloomustav näide Roose loomingust. Siin esineb tabavaid kirjeldusi, häid dialooge ja huumorit.

Hugo Masing

Piiride juure

Apoloogia G. E. Luiga vastu

Sigmund Freud ütleb oma viimases raamatus, et ta võitlevat sellepärast religiooni vastu, et see kujutavat Jumalat pika habemega mehena*). Umbes samuti ka G. E. Luiga. Sest see, mille vastu ta võitleb, ei ole mitte teoloogia, vaid peaaegu samasugune fantoom nagu Freudi pika habemega Jumal. Osalt muidugi on ka teoloogia miskist sellisest juttu, kuid see ei ole mitte kõik.

Pean katsuma kuidagi apoloogia teha teoloogiale. See on tänamatu töö, sest meil polegi õieti teoloogiat ja nii kujuneb iga apoloogia isiklikuks. Ma tean, et oma kirjutises olen puudutanud asja sisu ja võin kõnelda samuti nagu G. E. L. asja ümber rääkimisest ja sisu mitte puudutamisest. Usk on meil olnud vihatud lapse seisukorras, mõtlen muidugi kristlust, sest varemalt hävitati kõik usulised liikumised politseilikult ja praegu tehakse seda surnuksvaikimisega kõikjal ja enam või vähem heatahtliku ironiseerimisega. On psühholoogiliselt ja ajalooliselt võimatu, et eestlased oleksid väga usklik rahvas ristiusu suhtes. Germaanlaste kristianiseerimisest

*) Ta näib arvavat, et kui väita, et Jumalal pole pikka habet, siis teda pole üldse olemas.

kuni esimese tõsise usu algeteni läks pooltuhat aastat ja eestlased kristianiseeriti ju alles mõnisada aastat tagasi. Kuidas oleks siis võimalik kõnelda sügavast usust?

Mingit õigust pole teoloogiat võrrelda loodusteadustega ja tehnikaga, nagu teeb G. E. L. Ennemini on võrdlus võimalik matemaatikaga: selle aksioomid on samasugused kui teoloogilisedki ja nagu matemaatikas on lahendamatuid võrrandeid nii on ka teoloogias igavesti lahendamatuid probleeme. Kuid nagu Euklidese geomeetria kõrval on võimalikud ka teised, väga vähe tuntud ja raskesti mõistetavad, nii on võimalikud ka mitmesugused teoloogiad. Teoloogia on samuti antud kui terve matemaatika, tuleb ta ainult üles leida. Kuid ei saa kõnelda, et oleks vaja mingi teoloogiline areng, et see oleks üldse võimalik teisiti kui et süsteemid laienevad ja kasvavad, tungivad sügavamale. Tehnika või loodusteaduste edusammud ei muuda ei matemaatikat ega teoloogiat, sest nad ei muuda inimese vaimu struktuuri. Inimese vaimu struktuur erineb aga kultuurpiirkondades ja sellepärast on vene kristlus teissugune kui lääneeuroopa oma. Ja meie ei kuulu mitte Lääne-Euroopasse, aga meie ei kuulu ka mitte venelaste hulka. Teoloogia

püüe tagasi on seletatav sellega, et Lääne-Euroopa on saanud vanaks ja tal on juba väga vähe selliseid loovaid silmapilke nagu varemni. Ja siis igatsetakse tagasi, nagu rauk igatseb tagasi noorust. Aigkristluses on antud usuliselt terve maailma kõige loovam silmapilk ja sellepärast muudugi püüab kõik tagasi sinna. Kuid *sub specie aeterni* on „tagasi“ ja „edasi“ vististi (kuna AJA mõiste on problemaatiline) niisama väärad kui „üles“ ja „alla“.

Teadus on alati väitnud, et ta teab kõike tõtt, vähemalt võhikutele. Võib-olla samapalju võhikute pärast kui ta enda prestiiži pärast, sest teadust, mis jätab lahtiseks mõne küsimuse, ei peaks ükski võhik teaduseks. Faktiliselt on teadused alaline otsimine, mis kunagi ei tohigi lõppeda, sest siis oleks kadunud otsekohe teaduste vajadus, aga teadused ise ei usu seda. Kui me pärimeteadlastelt kõigi asjade algallikat, siis nad jätavad meid samuti hätta nagu indulase ta kilpkonn. Vastuse annab teadus ainult neile, kes jäävad seisma poolele teele, sest teaduse võimalus tugeneb definitsiooni võimalusel. Ja loogiliselt on definitsioon võimatu, kuna ta peab olema lõpmatu ahel, ja kui ta seda pole, siis ta on ring — ja sellega on otsas kõik. Teadused on enam või vähem endapete. Muudugi teoloogid, kõige inimliku korrekto-rid, on juhtinud sellele tähelepanu, et teadused eksivad. Ja nad ei saagi teisiti kui nad peavad eksima. Teoloogia on aga algusest saadik ilmeksimatu nagu matemaatika, olgu siis, kui keegi suudaks tõestada, et ta aksi-oomid on valed. Teadused, mõtlen kõige aja loodus- teadusi, on mütoloogia, on polüteism. Hüpooteesid on inimhinge fetišid, kui nad kusagil miskit ei selgita, ei aita enam, siis nad visatakse kõrvale. Kui nad aga pais- tavad kõikjal aitavat, siis nad ühendatakse jumalateks- loodusseadusteks. Kuid iga sellise jumala võib tõugata troonilt juba sellega, et ei ole loogiliselt võimalik, et hüpooteesist saaks seadus. Kuid jumalad eksisteerivad, Jumal ei „eksisteeri“ mitte. Polüteism ei saa kuidagi võidelda monoteismi vastu ja sellepärast on teadus kal- lalekippumised teoloogiale absoluutselt mõtted. Teoloogia on ja peab alati olema, mis ta olema peab — kõige inimliku korrektiiv, komistuskivi, millest pole kuidagi võimalik üle saada. Muudugi ka teoloogilisel tunnetusel on oma piir — Aeg, ei ole lubatud Jumala adekvaatne tunnetus. Eelmiste sajandite teoloogid, ka Luther, olid ühtlasi loodusteadlased ja sellepärast pole mingi ime, kui nende vaated on vananenud. Aga teoloogia ülesanne pole mitte vaielda mõne loodusteaduses valitsema pääse- nud ebajumalaga. Puheteoloogilised vaidlused on tingi- tud erisugustest psühholoogilistest tüüpidest ja oma aine tõttu on nad *eo ipso* tulemusteta, nagu näiteks vaidlused Euklidese ja Riemanni geometria vahel.

Usk on juba oma subjekti-objekti pärast väljaspool kosmost, sest Jumal on väljaspool maailmasüsteemi. See- pärast on ka piibel saanud teistviisi kui teised raamatud. Muudugi Jumal pole mitte dikteerinud, aga ta kõneleb, ja praegugi veel. Ja sellele paradoksile tuge- neb usk. Piiblit on alati seletatud teaduslikkude abi- nõudega: mõistuse ja loogikaga. Ilma ei ole kunagi midagi tehtud. Aga teoloog ei usu, et teaduslikkude operatsioonidega oleks saavutatud juba kõik. Tänapäeva piiblikriitikal pole enam niipalju usku kritiseerijasse kui seda oli varemni, kus inimene otsustas Jumala üle. Piibel on nagu gooti doom, ja inimese ülesanne pole seda mitte puhastada, lubjata ja kaunistada oma tarku- sega, vaid mõista seda doomi. Siis ta suudab kõrval- dada sealt ka selle, mis tas on inimlikku, ja näha Juma- lat, niipalju kui see on inimesele võimalik.

Ja kui oleks kõik piibli jutustused see, mida me nimetame saagadeks, siis ei ole sellega öeldud, et saaga on fantaasia. Meie nimetame teda ainult sellepärast nii, et seal esineb midagi, mis meie maailmamõistmisele on

võõras. Kui veeuputuse lugu on üle terve maailma tutt- tud, siis see tähendab ometi, et ta on olnud olemas. Mul on kahju, et ma pean meele tuletama, et iga ajalooline jutustus on teatud osani väär. Ja G. E. L. loogikat ma siinkohal ei taipu: Troja leid ei tõesta iseenesest ühtki *Iliase* lugu, aga ta ei räägi ka nende vastu. Emajõe olemasolu ei tõesta rahvajuttu, aga ta ei räägi ka sellele vastu. Fakti olemasolu ei tõesta kunagi sellega seotud teiste nähiste ega fakti enda seletuse õigust.

Teoloogide piibliseletamine on G. E. L. arvates olnud žongleerimine. Aga see on ju üldinimlik pahe, sest iga- üks tahab ja tohib näha midagi uut. Ja ärgu unusta- tagu, et pool juurat on pühendatud žongleerimisele sea- dustega. Seal aga ei tuleta keegi seda meele, sest see sünnib materiaalsete huvide tõttu asja vastu. Allegoori- line eksegees, mida G. E. L. nii ironiseerib, on ju Ülem- laulu suhtes jäetud maha katoliiklastegi enamuse poolt. Aga ta pole sugugi nii naeruväärne. Sest sõna on ju ainult sümbol, sageligi nii, et inimene ise ei tea, mis seisab sümboli taga. Seepärast on võimalik Ülemlaulu allegooriline seletamine ainult siis, kui inimene usub, et erootika pole inimese primaarne tunne. Ja teoloogid ei usu seda kunagi, ei taha uskuda. Ka Marie Underi allegooriline eksegees on võimalik; kas sellisel kujul, kui G. E. L. seda tahab näha, on muudigi kahtlane. Tuleb selle juures teada, et iga sõna tuleb võtta ja võetaksegi sümboolsena, mitte nii, nagu G. E. L., kes mõne osaga seda teeb ja teisega jälle mitte. Persia luuletaja Gâmi on sihilikult kirjutanud selliseid laule, millede kohta kunagi ei või öieti teada, kas siin on tegemist sufistliku jumala-armastusega või tavalisega. Kuna sõna on vaid sümbol, siis ei ole Lutheri *cum pane, sub pane, in pane* mitte targutus, vaid Jeesuse sõnade seletus. Mis Jeesus ise mõtles nende sõnadega, jääb meile adekvaatselt vist alatiseks teadmatuks (iga tõlge on ju väär, kreeka „estin“ ei ole meie „on“, kuigi seda nii tõlgitakse. Iga tõlge on algebriline vormel).

Mis teoloogid õpetavat, pidavat olema kokkusobi- matu meie aja õigustundega. Aga mis on kokku sobiv siis meie aja õigustundega? Õigus ei valitse kusagil, ta on ainult inimese nõue. Jumal on terves Vanas Tes- tamendis, välja arvatud hilisem dogmaatika, ka see, kes toob kurja, selle tõttu vastuoluline iseendas inimese seisukohalt, irratsionaalne, numinoosne. Aga kes võiks kin- nitada, et terve maailm ei oleks inimese seisukohalt võt- tes irratsionaalne ja absurdne? G. E. L. on mõistnud öieti patulangemislugu — seal on ka madu Jumala teener. Sellega on öeldud, et patu olemasolu on ratsionaalselt seletamatu, aga et ta on olemas, seda teame.

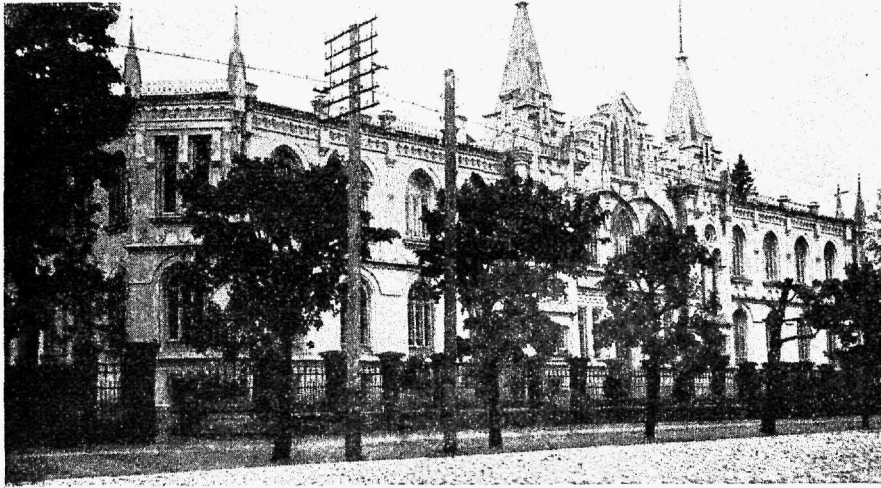
Jeesus pole õilsa kõlbluse õpetaja, religioon ei ole eetilise toiming, teoloogia pole mitte eetika. G. E. L. etteheited lunastusõpetusele on Abälardi etteheited An- selmi satisfaktsiooniteooriale. Aga seegi teooria on ainult sümbol ja pole kunagi olnud lunastusõpetuse ai- nukeseks aluseks. Absurdum on ju selles, et Jumal kan- natab patu pärast ja keset pattu inimeste asemel, aga selles absurdumis seisabki lunastus. See on kindel, kuna ta on võimatu, ütles Tertulliaan.

Viiimaks, G. E. L. kõneleb alati mõtlevast inimesest. kellele olevat see ja teine asi vastuvõtmatu. „Mõistusele“ on vastuvõtmatu ainult see, mis kuidagi takistab mater- jaalset mugavust ja heaolu, sest tavaliselt on „mõistus“ kõhu teenistuses. Võitlus teoloogia vastu on kõhu võit- lusaju vastu, mitteaju võitlus iseenda vastu, sest mõis- tus elab alati antinoomiatest. See, kes jääb seisma mõt- leva inimese astmele, ei või kunagi saada iseendale küsi- museks, iseendale irratsionaalseks — ei või kunagi saada teoloogiks, ei või ka kunagi mõista, mis on teoloogia, sest temale on kõik vastused, mis ta annab iseendale, tulikindlad ja tal puudub apokalyptiliste ratsanikkude hoog lõpmatusse, Jumala järele.

Tartu poeglaste realgümnaasium

50 aasta juubeli puhul

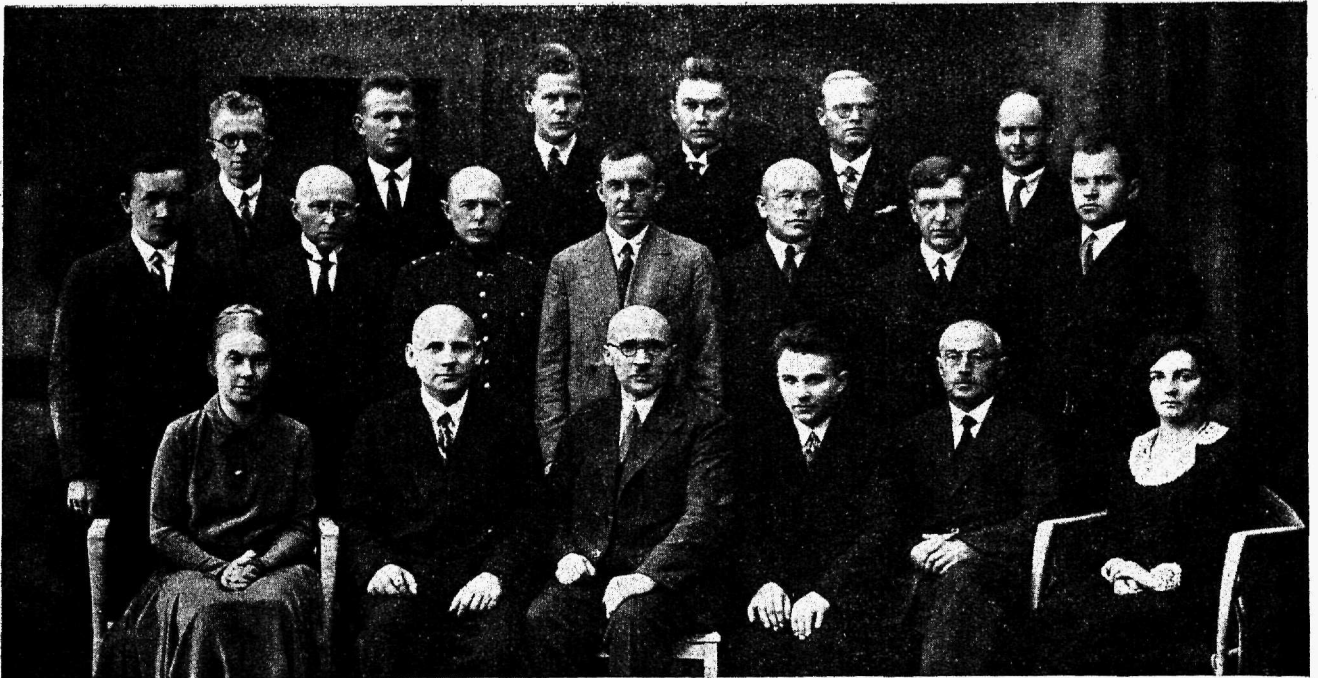

Tartu poeglaste realgümnaasium

Tartu poegl. gümnaasium pühitses 30. nov. oma 50. aastapäeva. A. 1880—1890 töötas realkool saksa keelega, 1890—1918 vene keelega. Eesti võidurikas vabadusvõitlus kindlustas koolile ta praeguse rahvusliku iseloomu ja sihid. 1928. a. asutati kooli juure ka humanitaarharu. Nii töötab realgümnaasium praegu kahe haruga.

Tartu poeglaste realgümnaasium on oma eluaja keskes esinenud tunnustatud koolina, milles valitsenud töö-

vaim ja kindel püüd kasvatada noori tahtetugevateks ja uusi väärtusi loovateks kodanikeks. Mainitud kõrgete sihtide saavutamiseks on tarvitusele võetud kogu nüüdisaja kasvatusteadust punase joonena läbistav isetegevuse põhimõte, mida kool on püüdnud järjekindlalt rakendada õppe- ja kasvatustöös ühenduses õppetööga klassis ka õpilaskonna omavalitsuse, ringide ja tööühmade kaudu. Edukaks õppetöoks on realgümnaasium hästi varustatud õppevahenditega, mis koonda-

Tartu poeglaste realgümnaasiumi õpetajad 1930. a.

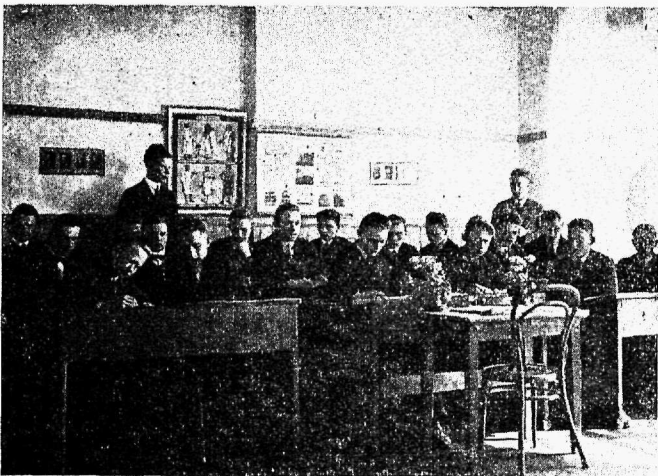

Dir. J. Adamson

tud õppekabinettideks. Suurt tähelepanu vääriwad neist füüsika, joonistamise, loodusloo ja psühholoogia kabinetid. Viimase loomisega pole veel lõpule jõutud. Siin tahab kool olla teerajajaks meie gümnaasiumide peres. Füüsika kabinetis on hästi väljakujunenud praktilisteks töödeks ja katseteks vajalik riistade kogu.

Ringidest on intensiivset tegevust avaldanud humanitaarring ühes kirjandusliku õpperühmaga ja usuliseetilise seksiooniga, taide-, spordi- ja fotoring.

Süsteemaatiliselt korraldatud õppe- ja kasvatustöö tulemuseks on, et realgümnaasium on annud oma kasvandikest palju väljapaistvaid politika- ja seltskonnategelasi kui ka teadlasi. Nii on pea igas meie vabariigi valitsuses olnud üks või enam Tartu poegl. realgümnaasiumi endisist kasvandikest. Nende hulka kuuluvad: O. Amberg, J. Hünerson, K. Ipsberg, K. Kark (†), J. Kukk (riigiv.), A. Oinas, L. Sepp ja G. Vestel. Samuti asusid ja asuvad praegugi juhtivatel kohtadel realkooli vilistlased eesti panganduses. Viimaste hulka kuuluvad: E. Aule, A. Jõudu, L. Sepp, E. Kuusik, A. Uibopuu (†). Juhtivatel kohtadel leiame kooli vilistlasi puhtehnilistel ja kaubandus-tööstuse alal. Välissaatkondades teenivad vilistl. R. Müllerson ja V. Kotsar. Kaitseväes asub vastutusrikkal kohal kindral G. Jonson. Ka ülikooli õppejõudude peres leiame võrdlemisi suure arvu realkooli vilistlasi. Nende hulka kuuluvad dir. J. Adamson, mag. E. Laid, dr. H. Madisson, prof. J. Mägi, prof. G. Rägo ja K. Schlossmann, R. Rägo, dr. A. Parts. Samuti heliloojaid, kirjanikke jne.

Ladinakeele tund IV. humanitaarklassis

Füüsika praktiline tund füüsika klassis

Ringide juhatajad ja õpilaskonna vanem

Ringkäik „Massoprodukti“ mööblitehases

Aeg eelistab lihtsust ja mugavust

A.-S. „MASSOPRODUKTI“ mööblitehas asutati 1917. a. ja on sellega üks esimestest eesti kapitaliga asutatud aktsiaseltsidest.

Praegu töötab aktsiaselts 10 milj. sendilise põhikapitaliga, peaaktsionäärideks ja direktoriteks on: hrad Arnold Kapsi, Richard Olbrei ja M. Pung — Kaubandustööstuskojast.

Meie kaastöölisele võimaldati lahkesti tutvuda tehase sisseadega ja produtseerimisaladega. Tehas asub suures neljakordses tööstuslikus kivihoones, jõuallikateks on suurem aurukatel ja elektrimootorid.

Erihooneis on tooresmaterjalide ladud, kus kümneid sorte puumaterjali, mis vähemalt paar aastat peavad kuivama õhus ja alles siis lähevad aurukuivatusse. Selline kauaaegne materjali eelvalmistus annab kindla tagatise, et mööbel ei pakata ega lõhene.

Aurukuivatusest läheb materjal sorditult tiseriosakonda, kus algab mööbli valmistus tööjoonistuste põhjal.

Tehase tehniliseks juhatajaks on paljukogenenud hra H. Rehesaar.

Mööblid valmistatakse enamasti seeriaste viisi — teatud eluruumi tarvis produtseeritakse ühes stiilis mööblit mitukümmend tuba korraga.

Tehasel on suur poolvalmis mööbli ladu, mis võimaldab suuremate tellimuste kiiremat ja korralikku täitmist.

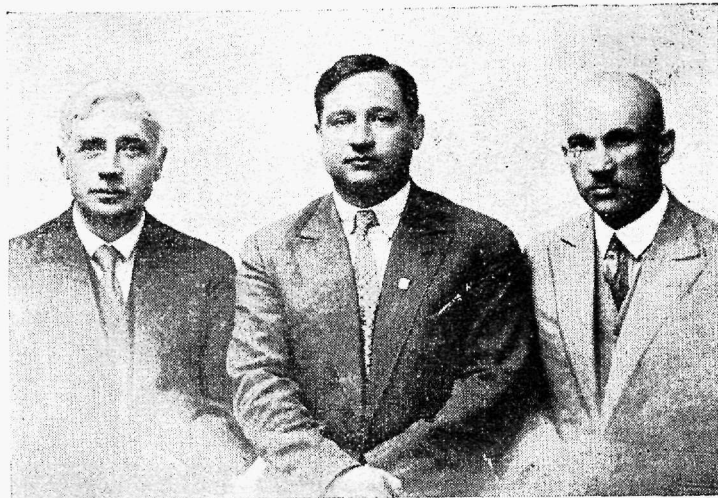
Valmismööbel on publikule tutvumiseks üles seatud tehase müügisalongides — milliseid kolm.

Heites pilku a.-s. „Massoprodukti“ võõraste-, söögi-, kabinett- ja magadistoa mööblile, võib kinnitada nende väärikut: sobivad, mugavad vormid, maitserikas stiil, tugev ja puhas töö.

Eriolist tähelepanu ettevõtte näib pühendavat magadistubadele, milliseid on lugematuid tüüpe, hinnalt alates 450 kroonist. Luksuslikud — kuni 4000 krooni.

Huviäratavad on ka söögitoa sisseeaded. „Esmakordse uudsusena eesti mööbliturul on meie uued söögitoad, milliste puuosad on valmistatud alkoholikindlatena. Kuna harilikult lakeeritud või poleeritud mööblil iga juhuslik likööri tilk kohe pleki järele jätab, pole meie uue

„MASSOPRODUKTI“ PEAAKTSION. JA DIREKTORID

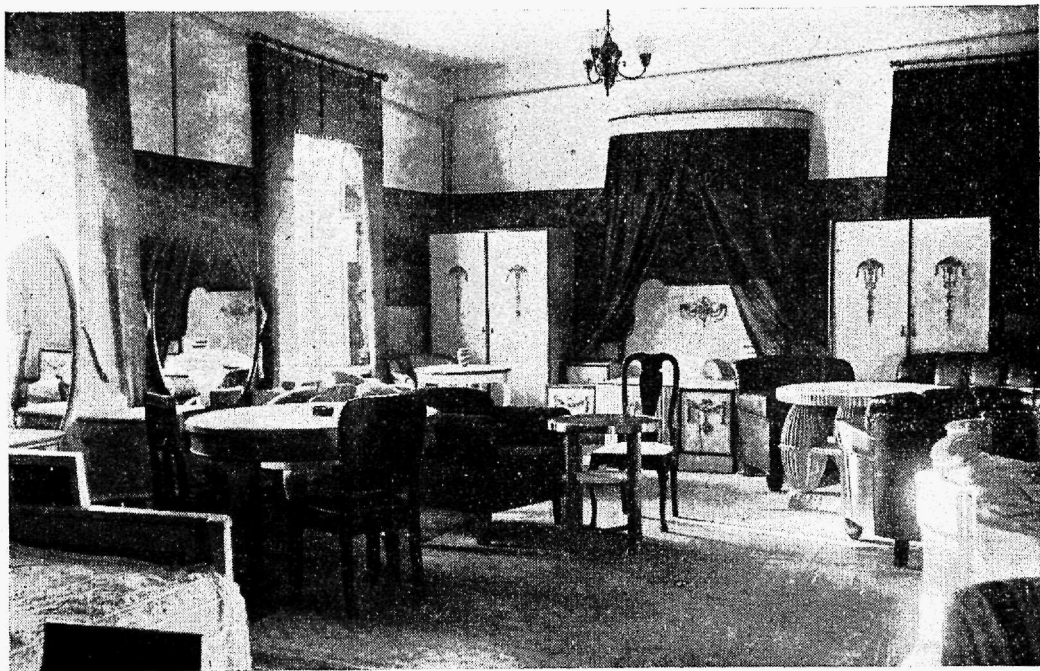

Mihkel Pung, Arnold Kapsi, Richard Olbrei

mööbli juures seda enam karta —“ seletab lahke juht hra Olbrei.

Ringkäigul tehase näitusruumes võib tähele panna, et vanad rikkalikult nikerdatud ja ilustatud vormid ikka enam ja enam aset annavad moodsale asjalikule stiilile, mis taotleb eeskätt meeldivat, lihtsat otstarbekohasust ja mugavust, ühenduses kvaliteedi nõudega mööbli viimistluses.

Uue aja nõudeid on a.-s. „Massoprodukt“ alati erkalt silmas pidanud, arvestades ühtlasi meie turu nõudeid ja võimalusi. Et tehase töö on vilja kandnud, selle tähiseks tohiks olla a.-s. „Massoprodukti“ mööblite ülemaaline tuntavus ja nõutavus.

OSA A.-S. „MASSOPRODUKTI“ MÜÜGISALONGIDEST

Teater «Ugala» käesoleval hooajal

A. Meering — kunstiline juht ja näitejuht

Meil on sagedasti kõneldud väikelinnade oma teatrite vastu. On avaldatud soove, et sääraseid teatreid peaks sulgema, kuna nende töö ei väärivatki arvustust. Neil teatritel polevat soovitud sihte. Repertuaare iseloomustavat tühised jandid jne.

Seesugune vastuseis väikelinna oma teatrile on siiski ekslik.

Marina Mikk-Murakin

Kui kõrgel määral suudab väikelinna teater arendada teatri kultuurilisi probleeme või rahuldada nõudlikuma publiku teatrihuve — jäägu iseküsimuseks. Tähtsaim on, et säärase teatrite teotsemine on väikelinnadele üheks väärtuslikumaks tunnustuseks kultuurielu olemisest üldse.

Publiku eemalejuhtimine väikelinna igapäevasest tü-

Ida Urbel — tantsu- ja liikumisjuht

Aleksander Mälton

hisusest või igasugu tingeltangeleist — on ju tähtsamaid ülesandeid väikelinna teatrile. Püüe pakkuda paremat teostub loomulikult siis, kui säärase teatri juhtimine on õigetes kätes.

Viljandi teater *Ugala* on aru saanud neist ülesandest täiesti usaldusvääriliselt.

Käesolev hooaeg algas küll õige pessimistliku tähe all. Teatri toetussummasid on tunduvalt kärbitud ja teatril tuleb võidelda suurte ainelistest raskustega. Kuid vaatamata sellele pole langenud meeleolu. *Ugala* on jäänud endale truuks ja „tühise jandi“ asemel on antud ka midagi muud.

Hooaeg avati 28. aug. A. Mälgi draamaga *Moodne Kain*.

Teatri tegevusest arvudes: Möödunud hooajal anti 106 etendust — sõnalavastusi 59, muusikalavastusi 47. Teatrit külastas 34.359 isikut, sõnalavastusel käis 16.546, operettidel 17.813. Igal ettekandel oli keskmiselt 324 vaatajat. Eriti hästi läksid *Mikumärdi* ja *Mariza*.

Teatrietendusi peetakse kaks korda nädalas.

Praegu on teatril tegelasi kokku 49 isikut, siis veel oma orkester. Alalisteks kuupalgalisteks on 8 isikut.

Teatri kunstiliseks juhiks on endine draamastuudio-lane hr. A. Meering. Tantsu- ja liikumisjuhiks prl. J. Urbel, muusikajuhiks — E. Rossmann. Lavastajaks hrad A. Meering ja näitleja Al. Mälton. Dramaturgiks — ajakirjanik Murakin.

Näitlejate ridadest võib nimetada silmapaistvamaiks Itaalias õppinud pr. Marina Mikk-Murakinit ja hr. Meeringit.

Lilli Feldman

Kui *Ugala* andis värskust meie operetile prl. Milvy Laidi näol, siis *Ugala* praegusest näitlejast pr. M. Murakinit võiks jõud tõusta meie teatrile ooperiks.

AGNES TAAR

Lastelaulude ja näidendite autor. Tema lastenäidend *Kuri Killi loomade kohtu ees* tuleb jõulu ajal lavastusele *Vanemuises* ja *Draamastuudio* teatris.

Toimetusele saadetud:

LOOMING nr. 9. Novellis „Revolutsiooni viili“ kujutab M. Metsanurk ühe 1905. a. äraandja hingeelu, kes 1917. a. revolutsiooni ajaks saanud tõusikuks, M. Jürna

aga novellis „Isamaapoeg“ kutsub meid vaatlema ühe suuremehe väikesi seiklusi. Ses numbris lõpetab Barbarus oma reisikirjad rõõmsa Valencia, suurelinnaise Barcelona ja idüllilise Mallorca saarega. Tuglas analüseerib K. Rumori viimase aja loomingut, B. Linde annab ülevaate arvustajate rahvusvahelisest kongressist, A. Adson võtab hindamisele „Looduse“ võistlusromaanid, H. Visnapuu Jakobsoni värsked novellikogu. Peale selle rida luuletisi, muu seas ka A. Allelt, kes kaua vaikinud.

AUGUST STRINDBERG: TÖSIELULISED UTOOPIAD.

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. 187 lhk. Hind kr. 3.
Neli novelli šveitsi mägedest. Siin oli võimalik XIX saj. lõpul mõelda vabamaid mõtteid ja teha neid jõudumööda ka teoks. Strindberg otsib neis novelles teid paremini korraldatud ühiskonna poole, kus inimene oleks vaba, loomulik, lihtne, looduselähedane ja võimeline edasiarenguks. Uus ühiskond nõuab uusi inimesi, senised inimesed ei saa püüda sellesse nagu uude ilikonda, vaid nad peavad ümber kujunema, nad peavad enesega heitlema, neid tabab tagasilangus vanusse vaadettesse ja harjumustesse, nad peavad üle saama eneses peituvast kuristikest. Kas on uus inimlikum ühiskond võimalik? On see utopia? Strindberg näitab, et need utopiad võivad saada tõsieluks. Sellele võitlusele uue inimese ja ühiskonna teosteks on Alpide lumiharjad ja ergutav päike mõjuvaks tagaseinaks.

J. P. JACOBSEN: NIELS LYHNE.

Romaan, taani keelest tõlk. K. Freiberg.
Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. 301 lhk. Hind. kr. 3.—
„Niels Lyhne“ on andeka inimese elu, kes algab noore tõusva luuletajana, kes otsib, kes armastab, kes saavutab elukõrgusi ja elusügavusi, kes siirdub siis kündma maad tegeliku põllumehena ja elama õnnelikkudele abielu, kes matab naise ja lapse, armastades nii, et põleb selles tuhaks, ning kes lõpetab elu võideldes sõjamehena väikese, kuid ühtlasi suure isamaa eest. Südameelu keerdkäigud, usuolu otsingud ja olematuks mõistetud jumala kõmin kõrges. Kõik see haruldase kaasaelamisega, sügava ellutungimisega ja kaugele mõeldud mõtetega. Iga üksikasi on siin paljuütlev ja raamat on mitmekord-

selt sisukam kui seda näitab tema tagasihoidlik suurus. „Niels Lyhne“ on praegusele otsimisajale lähidane, kuid ka erinev: temas on palju taanilist. Lyhne on küll inimlik hing, kuid seejuures ka teravasti taanlane.

FR. TUGLAS. KARL RUMOR-AST. Elu ja loomingu. 104 lhk. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus. Hind 2 krooni.

Tänavu on möödunud 25 aastat Vene esimesest revolutsioonist, mis leidis meiega maal suurt vastukaja. Ses raamatus jutustatakse ühest tolle revolutsiooni tegelasest, kes on etendanud väliapaistvat osa meie hilisemaski poliitilises elus. Kuid ühtlasi on ta ka meie huvitavamaid kirjanikke, omapärase ainulaadi ja väljendusviisidega.

Käesolev teos, mis sisaldab ülevaate Rumor-Asti eluloost ja ta poliitilise ning kirjanduslikust tegevusest, annab ühes sellega läbilõike meie avalikust elust veerandsajandi jooksul.

RICHARD ROHT: ELU ON ILUS. Romaan. 486 lhk. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus. Hind 5 kr. 80 s.

Roht on „loodus-lüürik“ ja tema looduskirjeldusi peetakse paiguti meisterlikkudeks. Oma uues romaanis „Elu on ilus“, milles kirjeldatakse autori rännakuid kodumaal, on Roht leidnud õige ala, selles räägib ta lihtsalt, südamlikult ja otsekoheselt omast suurest armastusest elule, elule, mis ei ole talle ilus sellenärast, et ta oleks hea — elu võib olla raske ja kibe, kuid ta on siiski ilus, kui teda armastatakse üle kõige, kõigi ta kannatuste ja valudega.

„Elu on ilus“ on hümn elule, olemisele ja igavikule, täis paanilist ühtesulamist loodusega, kuid kõige selle juures on ta sündmustikult huvitav, kaasakiskuv, paljude tegelaste ja hulga seiklustega.

R. SILVANTO. SOOME — MAA, RAHVAS JA KULTUUR. Piltidega. Soome keelest tõlkinud H. Jürgenstein. 151 lhk. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus. Hind 3 kr.

Selles mag. Silvanto raamatus on kokkuvõetult toodud ülevaade Soome riigi ja rahva ajaloo, riiklikust korraldusest, rahandusest, tööstusest, kaubandusest, haridusoludest, teadusest, kirjandusest ja kunstidest.

O. LUTS. VANAD TEERAJAD. Mälestuste I jagu. 166 lhk. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus. Hind 2 krooni 25 s.

„Vanades teeradades“ käib „Kevade“ ja „Suve“ autor jälle sedasama vana teed, kuid seekord algab oma varasema lapsepõlvega.

Seekord kirjutab Luts autobiograafilist novelli, midagi Dickens'i „David Copperfieldi“ taolist, kusjuures teda toetab tema vana sõber huumor... nagu muiste ja mullugi. Lugejal muidugi tuleb lugedes isegi natukene nutta, kuid eks ta sealsamas vist küll pea natuke naerata magi... Luts isegi naeratab läbi oma lapsepõlve pisarate.

Vanad teerajad... Kellele pole nad kallid.

JUHAN PAHLBÄRK. RINGHÄÄLIK. Jutuvesteid. Illustratsioonid R. Tiituselt. 135 lhk. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus. Hind 2 kr.

Lustlik ja lõbusatujuline raamat. Praegustel tujuvaestel aegadel on otsene tarvidus kergema ja naljatlevama lugemismaterjali järele ja loodetavasti suudab see valik Juhan Pahlbärgi jutuvesteid lugejaskonnale pakuda väikesegi lõbusa tunnikese. Vested käsitlevad meie akadeemilist elu, üldkultuurseid nähteid, argipäeva elu nähteid, argipäeva elu veidrusi jne. Keskpunktis seisab tuntud Juhan Pahlbärg oma Jutaga, kelle mured ja hädad tohiks olla nii paljudele tuttavad ning omased.

ESTONIA. Printed by the Office de Publicité under the direction of M. Max Edelberg. Brussels (Belgium). Sisu: Estonia: Geography, Education and History. O. Urgart — Estonian Literature. H. Kompus — Art in Estonia. B. Linde — The Estonian Theatre. L. Neuman — Musical Life. H. v. Schul-

mann — Estonian Industry. V. Poom — Estonian Finance. B. Martin — Estonian Agrikulture. K. Kõrnel — Cooperation in Estonia. O. Reinson — Travelling Routes to Estonia. K. A. Hindrey — The Tourist in Estonia. O. Greiffenhagen — History of Tallinn. E. Hunnius — Tallinna romance of the middle ager. M. Pukits — Tartu. Peale selle: Estonian Foreign Trade. Narva. Between two Worlds. Heath and Summer Resorts. Kokku 82 lhk. kriitnaberil ja palju väga heade illustratsioonidega. Hind. Ekr. 4.50. Eesti tutvustajana välismaal (ning ka kodumaal!) on see raamat parimaid, mis meil sel alal saavutatud.

EESTI KIRJANDUS nr. 11. Kirjutistega esinevad: M. J. Eisen, L. Tohver, Béla Vikár, M. Sillaots, B. Linde, P. Hamburg, J. Libe, J. Mägiste, E. Päss, A. Soom j. t.

ÜLIÖPILASLEHT Nr. 13. Talvekuul 1930. Eesti Üliõpilaste Karskusühenduse erinumber (1920—1930). Sisu: A. A. Laanessaar — Templirüütli laul. Elmar Elisto — Üliõpilaskarskuse välisvormist. Endel Vint — Kümme aastat Eesti Üliõpilaste Karskusühenduse tegevust. Mag. Uno Tuominen — Üliõpilaste karskustööst Soomes. Alfred Lipstok — Mõtteid vahetuval aastakümnel. Ed. Kubias — Alkoholiküsimuse teaduslik uurimine Eestis. A. Hinn o — Kristus ja karsklane; j. t. Hind 30 snt.

ÜLIÖPILASLEHT. Vironia XXX aastapäeva erinumber. Nr. 12. talvekuu 1930. Sisu: I. Roosson — Vironia saamisest ja elukäigust. L. Sepp — Korporatiivse kasvatus põhimõtted ja eesti korporatsioonid. H. Paalman — Eesti Üliõpilaskonna välissuunad. A. Vuorimaa — Üliõpilaste osa Soome-Eesti suhete lähendamisel. J. P. — Karijala osakonna arengust ja tegevusest. K. Mauritz — Mõnda Vironia konvendi korteri minevikust. E. Ehrlich — Eesti intelligenti ülesannetest. E. Maltenek — Insenerist ja tema kutsest. K. Selter — Eesti seadusandliku töö ülevaade. Hanno Kompus — Muusikalavastusest. J. K. — Karijala osakonna ja korp! Vironia vastastikkudest kiilaskäikudest. Edg. Saks — Kummaline üliõpilane. Nr. on rikkalikult illustreeritud. Erinri toimetanud korp! Vironia poolt: E. Ehrlich, F. Jürine, L. Sepp ja H. Paalman. Nri hind 60 sn.

JUTU-PAUN, illustreeritud laste-kuukiri, 1930. Oskar Luik'i kirjastus Tartus. Tellimishind aastas kr. 1.20. Meie kõik oleme ise läbi elanud ja teame, et pea igal lapsel on kord aeg, mil ta põeb niinimetatud lugemishaigust. Last säärasel korral ihuuse hoole jätta, temal kõike lugeda lasta, mis talle kätte satub, on väga kahjulik. On ju teada, et just selles ajajärgus laps on kõige kergemini mõjutatav. Sellepärast vanemad hoolitsegu oma laste õige arenemise eest, andes raamatuid, mis nende eale kohased. Seni oli küsimus raskesti lähendatav, sest meil puudus täiesti sarnane kirjandus. Nüüd aga on hra Oskar Luik seda puudust õnneliku käega kõrvaldama asunud ja meile kasutada annud terve rea lastejuutte. Meie oma autoreid, nagu: K. A. Hindrey, Oskar Alaluige, Agnes Taar j. t. kui ka välismaa suurus, nagu: Hauff, Seton-Thompson, Leo Tolstoi, Selma Lagerlöf j. t. leiame selle valiku seast. Kui see ettevõtte senise eduga töötama jääb, oleme mõne paari aasta pärast üle küsimusest: mida anda lugeda oma lapsele.

J. S. PANIUS: KODUS JA VÕÖRSIL. Mälestise eelrevolutsiooni ajast. Toh. Semm'i raamatukaupluse kirjastus Võrus, 1930. Lhk. 120. Hind 1 kr. 50 s. Elav ja huvitav raamat vana ajakirjaniku sulest. Tohiks äratada ärateenitud tähelepanu kõigis lugejate ringides.

VALGA PEETRI KOGUDUSE 50 AASTA JUUBELI ALBUM. 1880 — august — 1930: Lhk. 53. Hind 60 snt. Kirjutistega esinevad piiskop J. Kukk, H. B. Rahamägi, I. Keller, J. Köpp, A. Tammik, A. Kõiv, G. Renker. Pilte on 21. Toimetanud ja välja annud Valga Peetri ja Luke koguduse õp. Arnold Tammik.